

Kultuuriväärtusega asja arheoloogiamälestiseks tunnistamise kriteeriumid

Kultuuriväärtusega asja arheoloogiamälestiseks tunnistamisel on selles sisalduva teabe teaduslik väärtus ja ainulaadsus ning vanus nii koos kui ka eraldi võetuna otsustava tähtsusega. Arheoloogiamälestiseks tunnistamise menetlemise eripära seisneb selles, et ilma uurimata, eriti ilma läbi uurimata ei ole teabe teaduslikku väärtust ja ainulaadsust ning kultuuriväärtusega asja vanust ilma seda hävitamata lõplikult võimalik tuvastada. Seades esmaseks ülesandeks arheoloogiapärandi säilimise, tuleb asi mälestiseks tunnistada ja kitsendusi seada piiratud teabe alusel.

Kaitse alla võtmisel arvestatakse kultuuriväärtusega asja ulatuse ja piiride, mälestisel vajalike kitsenduste, mälestise kaitsevööndi ning seal vajalike kitsenduste kehtestamisel ka mitmete alakriteeriumidega.

Põhikriteeriumid

<i>Kriteerium</i>	<i>Kriteeriumi selgitus</i>
1. Teabe teaduslik väärtus ja ainulaadsus	Kultuuriväärtusega asi koosneb arheoloogilisest kultuurkihist (sh konstruktsioonelementidest) või looduslikest objektidest või ladestustest, mis sisaldavad arheoloogilisi leide (sh inimluid) ning muud teaduslikku informatsiooni, mida pole võimalik saada teistest allikatest. Objektid on olulise tähendusega mineviku tunnetamisel ning annavad lisateavet olemasolevale ajaloolisele, ehitus- ja maastikuloolisele ning kultuuriajaloolisele informatsioonile.
2. Vanus	Kultuuriväärtusega asi sisaldab ainulaadset ajaloolist teavet muinas-, kesk- ja/või uusajast.

Alakriteeriumid

3. Säilivus ja seisukord	Arvestatakse kõigi arheoloogiliste objektide puhul niivõrd kuivõrd säilivust ja seisundit on võimalik kindlaks teha säilinud elementide destruktiivse uuringuta või väikesemahuliste eeluuringutega.
4. Silmapaistvus ja erilisus	Kultuuriväärtusega asi on väljapaistev maastikuelement (nt linnused jm kindlustused, kiriku- ja kabelivared, kivikalmed, kääpad, puud ja puude grupid, kivid, allikad) või väljenduvad sellel iseloomulikud tunnused eriti ilmekalt või ainulaadselt teiste samalaadsete taustal
5. Kajastumine teistes allikates	Arvestatakse kõigi arheoloogiliste objektide ja neid ümbritseva kultuurikihi puhul, millest on olemas kirjalikult dokumenteeritud ajaloolist pärimust või muid kirjalikke allikaid, mille kohta on teostatud allikakriitiline analüüs: nt elupaigad (sh linnused ja pelgupaigad), matmispaigad, ohverdamiskohad, looduslikud pühapaigad (sh kivid, puud, allikad jt veekogud ning pinnavormid), kirikute ja kabelite asemed, laeva- ja muud vrakid, piirikivid ja -tähisted, labürindid.
6. Pärimuslik väärtus	Kultuuriväärtusega asi, millel puuduvad otseselt tuvastatavad inimtekkelised elemendid, kuid on säilinud kultuuri- ja/või

	<p>usundilooline taust ja traditsioon ning selgelt dokumenteeritud ajalooline pärimus, mille kohta on teostatud allikakriitiline analüüs: nt looduslikud pühapaigad ja ohverdamiskohad (sh kivid, puud, allikad jt veekogud ning pinnavormid), rahvapärimusega seotud objektid ja paigad).</p>
7. Funktsiooni järjepidevus	<p>Kultuuriväärtusega asja algne ja tänapäevane kasutusotstarve kattuvad, nt elupaigad (asulakohad, linnad), kirikuaiad, põllumajanduslikus kasutuses olevad maad ja kiviaedade süsteemid, teed, sadamakohad, allikad jms).</p>
8. Üldkultuuriline ja ühiskondlik väärtus	<p>Kultuuriväärtusega asi, mis on ajaloolise pärimuse või maastikuelemendina säilimise tõttu käsitletavad laiema ühiskondliku või kogukondliku mälestusmärgina, samuti läbi uuritud, kuid kõrgel teaduslikul tasemel rekonstrueeritud mälestised või nende osad (nt linnused, kalmed jms).</p>